

Reportage

Kunst en technologie

Hoe houden we grip op onze digitale toekomst?

Noa Jansma,
Buycloud.
Fotografie:
Iris Rijkskamp

Technologie heeft, net zoals op de hele samenleving, een grote impact op de kunst- en cultuursector. Kunstenaars en ontwerpers laten zien dat het de moeite waard is om vragen te stellen over hoe technologie van invloed is (en zal zijn) op het beleven, delen en maken van kunst.

Kunstmatige intelligentie die de kunstenaar assisteert in het maakproces, een museumbezoek waarvoor je je huis niet meer uit hoeft – scrollen volstaat – of een kunstwerk dat met twee drukken op de knop als een hologram in jouw woonkamer verschijnt. Het zijn ontwikkelingen die vaak nog klinken als toekomstmuziek, maar nu al gaande zijn. In de podcast *Kunstmatig* volgen wij de wisselwerking tussen kunst en technologie op de voet. Welke verborgen systemen van controle gaan er schuil achter digitale technologieën? En waar zorgen technologische ontwikkelingen voor verschuivingen in de kunst- en cultuursector zoals we die kennen? We nemen je mee langs twee verschuivingen: op het gebied van consumptie en van productie en distributie. Net als in onze podcast gebruiken we daarbij een concreet kunstwerk als lens om naar die complexe thema's kijken.

Like & subscribe¹

Op een metalen stelling staan achtentwintig mobiele telefoons die elk hetzelfde video-essay tonen. Op het eerste gezicht zien we een vervreemdende reeks beelden voorbijkomen op al die kleine schermpjes, die elkaar in duizelingwekkend tempo afwisselen – alsof we naar een TikTok-pagina kijken. Wie langer kijkt, ziet video's verschijnen van fabriekshallen en donkere achterkamertjes met eenzelfde soort stelling als die waar we nu voor staan. De mensen in de video's *swipen* en klikken onafgebroken op de schermpjes van de mobiele telefoons. Het blijkt hier te gaan om Chinese *clickwork farms*. Bedrijven waarin medewerkers zo veel mogelijk kleine digitale taken uitvoeren voor een al even klein bedrag.² Een deel van dit werk bestaat uit het *liken* en volgen van Westerse accounts die deze service inkopen om hun online populariteit te vergroten.

Rosa Wevers en Veerle Spronck

De kunstinstallatie *←human-driven condition* (2021) van de Duitse kunstenaar Conrad Weise roept belangrijke vragen op over de manier waarop wij in de 21ste eeuw beelden consumeren. Het werk laat, in een museale context, zien dat er structuren van uitbuiting en ongelijkheid verscholen gaan achter de dagelijkse realiteit van sociale media algoritmes. En die structuren spelen zich niet alleen buiten de muren van het museum af. Consumptie van kunst in een museumgebouw is allang niet meer los te zien van de tijd die wij online besteden. Musea en andere culturele instellingen hebben er een groeiend belang bij om ook online zichtbaar te zijn – door middel van eigen profielen, maar zeker ook door de tractie die bezoekers creëren (eerlijk: wanneer maakte jij voor het laatst een *#museumselkie*?). Een ontwikkeling waar ook het cultuurbeleid een verantwoordelijkheid in heeft: misschien zouden we de ‘impact’ van een instelling niet moeten willen aflezen aan de aantallen *likes* en *subscribes* in een digitale wereld die grotendeels wordt vormgegeven in Silicon Valley en draaiende wordt gehouden door onderbetaalde klikwerkers.

NFT's en eigenaarschap³

Afgelopen zomer kochten wij voor slechts 10,20 euro een cumuluswolk. Of beter: een certificaat waarop staat dat wij nu eigenaar zijn van dat wolkje dat zich op dat moment met 25 kilometer per uur door het luchtruim bewoog. In de video-installatie *Buycloud* van de jonge Nederlandse multimedia ontwerper Noa Jansma word je deelnemer van een virtuele speculatiemarkt waar natuurlijke fenomenen verhandeld worden. Het kunstwerk is grappig, maar houdt zich netjes aan de principes, wetten en methodes van de vrije markt. Bovendien spiegelt het de ontwikkelingen op de kunstmarkt: daar worden inmiddels voor astronomische bedragen NFT's (*non-fungible tokens*) verkocht. Waar sociale media een grote rol spelen in de consumptie van de kunsten, spelen de technologische ontwikkelingen met betrekking tot de blockchain een ingrijpende rol in de distributie van nieuwe kunstwerken. Door middel van de NFT, een

digitaal eigendomscertificaat dat beveiligd is met blockchain-technologie, is het makkelijk geworden om ook immateriële zaken zoals een digitaal kunstwerk te ‘bezitten’.

Buycloud boort twee kwesties aan over de kunstmarkt van de toekomst. Allereerst de discussie over eigenaarschap: waarom houden we in de kunstwereld vast aan een systeem dat draait om ‘commodificatie’ van kunst? Bieden technologische ontwikkelingen niet ook alternatieven die het exploreren waard zijn? Een NFT bouwt voort op oude ideeën over individueel eigenaarschap, terwijl er ook online plekken zoals fora zijn waar collectiviteit de norm is. Daarnaast eist het werk aandacht voor de negatieve impact van digitalisering op het milieu. De digitale *clouds* die wij vandaag creëren zouden er zomaar eens voor kunnen zorgen dat er over honderdvijftig jaar geen echte cumuluswolken meer zullen zijn. De implementatie van digitale distributiesystemen zoals de NFT is namelijk niet zonder consequenties voor de planeet: de servers die ervoor moeten draaien verbruiken enorme hoeveelheden elektriciteit terwijl onze CO₂-voetafdruk kleiner moet. Misschien hadden we die wolk achteraf gezien dus beter niet moeten kopen... •

Noten

- 1 Deze sectie bouwt voort op aflevering 20 van *Kunstmatig* (december 2022).
- 2 Lees meer over *clickwork*.
- 3 Deze sectie bouwt voort op aflevering 16 van *Kunstmatig* (mei 2022).

Veerle Spronck werkt als associate lector bij de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht. Ze doet onderzoek naar innovatie in en door de kunsten. Samen maken ze de podcast *Kunstmatig*

Rosa Wevers werkt als promovenda aan de Universiteit Utrecht. Ze doet onderzoek naar de wisselwerking tussen kunst en surveillance. Fotografie: Dorien Hein